

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

Η ΜΙΚΡΟΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗΣ ΖΩΗΣ

Μάνος Σαββάκης

Τμήμα Κοινωνιολογίας

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΦΑΚΕΛΟΣ ΣΕΜΙΝΑΡΙΟΥ

Κατά τη διάρκεια του σεμιναρίου *Η μικρο-κοινωνιολογία της καθημερινής ζωής* θα προσεγγιστούν θεωρητικά και εμπειρικά ζητήματα που σχετίζονται με την ικανότητα διείσδυσης και πρακτικής χρήσης της κοινωνιολογικής οπτικής στον κόσμο της πρακτικής καθημερινότητας. Ως εκ τούτου, η έμφαση θα αποδοθεί στο υποκειμενικό νόημα που τα κοινωνικά υποκείμενα αποδίδουν στη δράση τους και στους τρόπους που «επιτελούν» τις ρουτίνες της καθημερινής ζωής. Αυτό το δι-υποκειμενικό νόημα με το οποίο οι κοινωνικοί δρώντες επενδύουν, και στη συνέχεια, αντικειμενοποιούν τις πράξεις τους θα τοποθετηθεί στα ιστορικά του συμφραζόμενα, δηλαδή θα ιστορικοποιηθεί. Η καθημερινότητα των ανθρώπων φαίνεται να αποτελεί έναν προνομιακό εμπειρικό τόπο κοινωνιολογικής εργασίας

Αυτό φαίνεται να συμβαίνει στο βαθμό που στο «εδώ και τώρα» της κοινωνικής ζωής συντελούνται μια σειρά από δια-δράσεις, οι οποίες παραπέμπουν τόσο σε μια πολύπλοκη «τεχνογνωσία της καθημερινότητας» όσο και σε ζητήματα ευρύτερης θεωρητικής τάξεως. Με αφετηρία τα αναλυτικά εργαλεία διαφόρων θεωρητικών ρευμάτων όσο και την εμπειρική παρατήρηση, θα θεματοποιηθούν ζητήματα όπως η «γραμματική και το συντακτικό της καθημερινής επικοινωνίας» καθώς και το ιδιόλεκτο, τα «τεχνάσματα» και οι ορισμοί που μετέρχονται οι διάφορες κοινωνικές ομάδες για να υπερβούν ή να διαχειριστούν θεσμικούς περιορισμούς και δομικούς καταναγκασμούς. Η καθημερινή ζωή ενέχει ένα ενδεχομενικό, εύθραυστο, απρόβλεπτο και πολυδιάστατο χαρακτήρα ακριβώς διότι εδράζεται σε θεσμικές και δομικές σταθερές, οι οποίες με τη σειρά τους δεν αποτελούν «απολιθωμένες και ακίνητες» πραγματικότητες.

Μετά το τέλος των διαλέξεων του διδάσκοντα και των παρουσιάσεων των συμμετεχόντων, οι φοιτητές/τριες αναμένεται να έχουν, στο μέτρο του δυνατού, εξοικειωθεί τόσο με τις κοινωνικές σχέσεις που δημιουργούνται σε επιμέρους κοινωνικούς μικρο-κόσμους όσο και με ευρύτερες διεργασίες που τείνουν να αφορούν το σύνολο της κοινωνικής ζωής. Η αξιολόγηση και ο τελικός βαθμός θα προκύψει από τη συστηματική και ενεργητική συμμετοχή στις συναντήσεις, από τη μελέτη της σχετικής βιβλιογραφίας και του συνολικότερου υλικού του μαθήματος και από την κατάθεση γραπτής σεμιναριακής εργασίας το θέμα της οποίας θα αποφασιστεί σε συνεργασία με το διδάσκοντα. Η εργασία θα πρέπει να ανταποκρίνεται πλήρως στις απαιτήσεις της ακαδημαϊκής δεοντολογίας (περιεχόμενα, ενότητες, βιβλιογραφία, παραπομπές, αναφορές σε έρευνες άλλων συγγραφέων και μελετητών, δομή κειμένου, κτλ).

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ ΣΕΜΙΝΑΡΙΑΚΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

Α' ΕΝΟΤΗΤΑ: ΟΙ ΑΠΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ

1. Η διαμάχη μεταξύ «εξήγησης» και «κατανόησης». Δυο διαφορετικοί τρόποι να σκέφτεται κανείς κοινωνιολογικά;
2. Ερμηνευτική vs Θετικισμός. Τόποι σύγκλισης και σημεία απόκλισης.
3. Ποιοτική κοινωνική έρευνα και ποσοτική διερεύνηση. Πλεονεκτήματα, μειονεκτήματα και όρια.
4. Η κοινωνιολογία ως επιστήμη της κοινωνικής δράσης, ως εργαλείο κριτικής ανάλυσης της κοινωνικής πραγματικότητας ή ως παράγοντας διασφάλισης της κοινωνικής ισορροπίας;

Β' ΕΝΟΤΗΤΑ: ΚΕΙΜΕΝΑ ΓΙΑ ΣΧΟΛΙΑΣΜΟ

1. Ο «κόσμος του προσωπικού» και ο «κόσμος των τροφίμων» στο ψυχιατρικό άσυλο.

2. Το στίγμα ως αρνητική κοινωνική ταξινόμηση και ως οιονεί απαξιωτική κοινωνική σχέση.
3. Η παρουσίαση του εαυτού στην καθημερινή ζωή. Όλοι παίζουμε θέατρο;
4. Οι πρόσωπο με πρόσωπο συναντήσεις και οι μεταμορφώσεις τους. Απόσταση ή ταύτιση με τον κοινωνικό ρόλο;
5. Εθνομεθοδολογία και φαινομενολογία. Συγκρότηση και σκοποί. Ομοιότητες και διαφορές.
6. Η κοινωνία ως συμβολική διάδραση. Προτεραιότητες και αναλυτικά εργαλεία. Πεδία εφαρμογής.
7. Κοινωνική ερμηνεία και ατομικός προσανατολισμός. Η Υποκειμενική ερμηνεία της κοινωνικής πραγματικότητας.
8. Αντικειμενικοποίηση, εσωτερίκευση και κατασκευή της κοινωνικής πραγματικότητας.
9. Η κοινωνιολογία ως επιστήμη του νοήματος της κοινωνικής πράξης.

Γ' ΕΝΟΤΗΤΑ: ΜΕΛΕΤΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΧΩΡΟ

1. Υγεία, υποκείμενο και καθημερινότητα (κριτική παρουσίαση της εργασίας, Τζανάκης Μ., *Μετασχηματισμοί της υποκειμενικότητας και καθημερινότητα. Μια κοινωνιολογική προσέγγιση της ψυχιατρικής μεταρρύθμισης στην Ελλάδα, (2003),* Ρέθυμνο: Πανεπιστήμιο Κρήτης, Τμήμα Κοινωνιολογίας).
2. Εργασία, βιογραφία και δομικοί περιορισμοί (κριτική παρουσίαση της εργασίας, Τσιώλης Γ., (2002), *Αποβιομηχάνιση και Βιογραφικοί Μετασχηματισμοί. Ιστορίες Ζωής Βιομηχανικών Εργατών του Λαυρίου,* Ρέθυμνο: Πανεπιστήμιο Κρήτης, Τμήμα Κοινωνιολογίας.
3. Κοινωνικοί θεσμοί, εγκλεισμός και αφηγήσεις ζωής (κριτική παρουσίαση της εργασίας, Σαββάκης Μ., (2006), *Εγκλεισμός, Στίγμα, και Βιογραφικές Διαδρομές. Το Λεπροκομείο Σπιναλόγκας ως Κοινωνικός Θεσμός και η Ασθένεια ως Βιωμένη Εμπειρία,* Ρέθυμνο: Πανεπιστήμιο Κρήτης, Τμήμα Κοινωνιολογίας.
4. Υποκείμενο, βιογραφική ρήξη και παρουσίαση του εαυτού (κριτική παρουσίαση της εργασίας, Τζανάκης Μ., (2007), *Ψυχιατρικοί εγκλεισμοί και εγχειρήματα αυτονομίας. Η αφήγηση ζωής του Γιώργου Φαλελάκη,* Αθήνα (υπό έκδοση).
5. Μουσική, Ταυτότητες και διαφοροποίηση (κριτική παρουσίαση της εργασίας, Χρηστάκης Ν., (1994), *Μουσικές ταυτότητες. Αφηγήσεις ζωής μουσικών συγκροτημάτων της ελληνικής ανεξάρτητης σκηνής ροκ,* Αθήνα: Δελφίνι.

Τα εγχειρίδια του σεμιναρίου είναι τα:

1. Robson C., (2007), *Η Μελέτη του Πραγματικού Κόσμου. Ένα Μέσον για Κοινωνικούς Επιστήμονες και Επαγγελματίες Ερευνητές.* Αθήνα: Gutenberg.
2. Babbie E., (2011), *Εισαγωγή στην Κοινωνική Έρευνα,* Αθήνα: Κριτική.

Ενδεικτική βιβλιογραφία σεμιναρίου

- Adorno T. & Horkheimer M., (1987), *Κοινωνιολογία. Εισαγωγικά δοκίμια,* Αθήνα: Κριτική.
- Bauman Z., (1998), *Και πάλι μόνοι. Η ηθική μετά τη βεβαιότητα,* Αθήνα, Έρασμος.
- Bauman Z., (2005), *Σπαταλημένες ζωές. Οι απόβλητοι της νεωτερικότητας,* Κατάρτι: Αθήνα.
- Beck U. & Ziegler U. E., (2000), *Μια ζωή δική μας. Περιηγήσεις στην άγνωστη κοινωνία που ζούμε,* Αθήνα: Νήσος.
- Berger T. & Luckman T., (2003), *Η Κοινωνική κατασκευή της πραγματικότητας,* Αθήνα: Νήσος.

- Berger T., *Πρόσκληση στην κοινωνιολογία*, Αθήνα: Μπουκουμάνης.
- Bourdieu P., (2002), *Η διάκριση. Κοινωνική κριτική της καλαισθητικής κρίσης*, Αθήνα, Πατάκης.
- Bourdieu, P., (1999), *Κείμενα κοινωνιολογίας*, Αθήνα, Στάχυ.
- Durkheim E., (1987), *Οι κανόνες της κοινωνιολογικής μεθόδου*, Αθήνα: Gutenberg.
- Eco U., (1993), *Τα όρια της ερμηνείας*, Αθήνα: Γνώση.
- Elias N., (1996), *Η διαδικασία του πολιτισμού. Μια ιστορία της κοινωνικής συμπεριφοράς*, τ. 1 & 2, Αθήνα: Νεφέλη.
- Gadamer G. H., (1988), *Το πρόβλημα της ιστορικής συνείδησης*, Αθήνα: Ίνδικτος.
- Goffman E., (1994), *Άσυλα. Δοκίμια για την κοινωνική κατάσταση των ασθενών του ψυχιατρείου και άλλων τροφίμων*, Αθήνα: Ευρύαλος.
- Goffman E., (1996), *Συναντήσεις. Δυο μελέτες στην κοινωνιολογία της αλληλεπίδρασης*, Αθήνα: Αλεξάνδρεια.
- Goffman E., (2001), *Στίγμα. Σημειώσεις για τη διαχείριση της φθαρμένης ταυτότητας*, Αθήνα: Αλεξάνδρεια.
- Goffman E., (2006), *Η παρουσίαση του εαυτού στην καθημερινή ζωή*, Αθήνα: Αλεξάνδρεια.
- Graib I., (2000), *Σύγχρονη κοινωνική θεωρία. Από τον Πάρσονς στο Χάμπερμας*, Αθήνα: Ελληνικά γράμματα.
- Habermas J., (1990), *Κείμενα γνωσιοθεωρίας και κοινωνικής κριτικής*, Αθήνα: Πλέθρον.
- Hollis M., (2005), *Φιλοσοφία των κοινωνικών επιστημών. Μια εισαγωγή*, Αθήνα: Κριτική.
- Lallement M., (2004), *Ιστορία των κοινωνιολογικών ιδεών*, Αθήνα, Μεταίχιμο.
- Mills C. W., (1985), *Η Κοινωνιολογική φαντασία*, Αθήνα,: Παπαζήσης.
- Mishler E., (1996), *Συνέντευξη έρευνας. Νοηματικό πλαίσιο και αφήγημα*, Αθήνα, Ελληνικά γράμματα.
- Plummer K., (2000), *Τεκμήρια ζωής, Εισαγωγή στα προβλήματα και τη βιβλιογραφία μιας ανθρωπιστικής μεθόδου* Αθήνα: Gutenberg.
- Ricoeur P., (1990), *Η αφηγηματική λειτουργία*, Αθήνα: Καρδαμίτσας.
- Ritsert J., (1996), *Τρόποι σκέψης και βασικές έννοιες της κοινωνιολογίας. Μια εισαγωγή*, Αθήνα: Κριτική.
- Robson C., (2007), *Η έρευνα του πραγματικού κόσμου. Ένα μέσον για κοινωνικούς επιστήμονες και ερευνητές*, Αθήνα: Gutenberg.
- Weber M., (1997), *Βασικές έννοιες κοινωνιολογίας*, Αθήνα: Κένταυρος.
- Ασρινάκης Α., (1991), *Νεανικές υποκουλτούρες, παρεκκλίνουσες υποκουλτούρες της νεολαίας της εργατικής τάξης. Η βρετανική θεώρηση και η ελληνική εμπειρία*, Αθήνα: Παπαζήσης.
- Δημάκη Ι., (1990), *Η κοινωνιολογία και η μεθοδολογία της*, Κομοτηνή: Σάκουλλας.
- Θανοπούλου Μ. & Πετρονώτη Μ., (1987), «Βιογραφική προσέγγιση: μια άλλη πρόταση για την κοινωνιολογική θεώρηση της ανθρώπινης εμπειρίας», *Επιθεώρηση κοινωνικών ερευνών*, Τ. 64: 20-42.
- Ιγγλέση Χ., (1990), *Πρόσωπα γυναικών, προσωπεία της συνείδησης. Συγκρότηση της γυναικείας ταυτότητας στην ελληνική κοινωνία*, Αθήνα: Οδυσσέας.
- Ιωσηφίδης Θ., & Σπυριδάκης Μ., (Επιμ.), (2006), *Ποιοτική κοινωνική έρευνα/ μεθοδολογικές προσεγγίσεις και ανάλυση δεδομένων*, Αθήνα: Κριτική.
- Ιωσηφίδης Θ., (2003), *Ανάλυση ποιοτικών δεδομένων στις κοινωνικές επιστήμες*, Αθήνα: Κριτική.
- Ιωσηφίδης Θ., (2008), *Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες*, Αθήνα: Κριτική.

- Κάλλας Γ., (2002), *Ζητήματα σχεδιασμού εμπειρικών ερευνών. Αξιοποίηση μεθόδων της πληροφορικής τεχνολογίας*, Αθήνα: Νεφέλη.
- Καλφόπουλος Κ., (Επιμ.), (2003), *Η ποιοτική παράδοση στις κοινωνικές επιστήμες*, Αθήνα: Νήσος.
- Καραποστόλης Β., (1984), *Στις ρίζες της κοινωνικής εμπειρίας*, Αθήνα, Γνώση.
- Καραποστόλης Β., (1987), *Μορφές κοινωνικής δράσης*, Αθήνα: Θεμέλιο.
- Καυταντζόγλου Ρ. & Πετρονώτη Μ., (2000), *Όρια και περιθώρια*, Αθήνα: ΕΚΚΕ.
- Κουζέλης Γ. & Ψυχοπαίδης Κ., (Επιμ.), (1996), *Επιστημολογία των κοινωνικών επιστημών*, Αθήνα: Νήσος.
- Κουζέλης Γ., (Επιμ.), (1997), *Επιστημολογία*, Αθήνα: Νήσος.
- Κυριαζή Ν., (1998), *Η κοινωνιολογική έρευνα. Κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών*, Αθήνα, Ελληνικές επιστημονικές εκδόσεις.
- Λυδάκη Α., (2001), *Ποιοτικές μέθοδοι της κοινωνικής έρευνας*, Αθήνα: Καστανιώτης.
- Μακρυνιώτη Δ., (Επιμ.), (2004), *Τα όρια του σώματος. Δι-επιστημονικές προσεγγίσεις*, Αθήνα: Αλεξάνδρεια.
- Ναγόπουλος Ν., (2003), *Τα θεμέλια της κοινωνιολογικής γνώσης. Η συμβολή του Max Weber στη σύγχρονη κοινωνιολογία της γνώσης*, Αθήνα: Κριτική.
- Παπαγεωργίου Γ., (1998), (Επιμ.), *Μέθοδοι στην κοινωνιολογική έρευνα*, Αθήνα: Τυπωθήτω.
- Παπαϊωάννου Σ., (2007), (Επιμ.), *Ζητήματα θεωρίας και μεθόδου των κοινωνικών επιστημών*, Αθήνα, Κριτική.
- Πετμεζίδου Μ., (1998), *Σύγχρονη κοινωνιολογική θεωρία, τ. 1*, Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης.
- Σαββάκης Μ., (2008α), *Οι λεπροί της Σπιναλόγκας. Ιατρική, εγκλεισμός, βιωμένες εμπειρίες (1903-1957)*, Αθήνα: Πλέθρον.
- Σαββάκης Μ., (2008β), «Από τον Βιοϊατρικό Αναγωγισμό στην Κοινωνιολογική Ερμηνεία της Υγείας και της Ασθένειας», *Σύναψις*, 10,120-126.
- Σαββάκης Μ., (2007α), «Ασθένεια, Εγκλεισμός, Θρησκευτικότητα και Εγχειρήματα Υπέμβασης του Κοινωνικού Στιγματισμού», στο Παπαϊωάννου Σ., (Επιμ.), *Ζητήματα Θεωρίας και Μεθόδου των Κοινωνικών Επιστημών*, Αθήνα, Κριτική: 544-558.
- Σαββάκης Μ., (2007β), «Νόσος του Χάνσεν και Κοινωνικός Μετασχηματισμός», *Σύναψις*, 5: 70-84.
- Σαββάκης Μ., (2003), «Η Βιογραφική έρευνα ως εναλλακτικό ερευνητικό εγχείρημα και ως μεθοδολογικό διάβημα: πλεονεκτήματα και όρια», *Δοκιμές*, 11-12: 65-87.
- Σαββάκης Μ., & Τζανάκης Μ., (2006), «Βιογραφική Ρήξη και Ιδρυματισμός: Θεσμικές και Αφηγηματικές Διαστάσεις μιας Κοινωνικής Διαδικασίας», *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 120 Β': 37-64.
- Σαββάκης Μ. & Τζανάκης Μ., 2002, «Ιδρυματικοί Κοινωνικοί Θεσμοί, Συγκρότηση Μεθορίων και Διαδικασίες Προβληματικοποίησης. Το Ψυχιατρείο Λέρου και το Λεπροκομείο Σπιναλόγκας», *Τετράδια Ψυχιατρικής*, 79: 62-77.
- Τζανάκης Μ., & Σαββάκης Μ., (2007), «Ο Ερευνητικός Εαυτός ως Πηγή Γνώσης στην Ποιοτική Κοινωνιολογική Έρευνα», στο Παπαϊωάννου Σ., (Επιμ.), *Ζητήματα Θεωρίας και Μεθόδου των Κοινωνικών Επιστημών*, Αθήνα, Κριτική: 120-138.
- Τζανάκης Μ. & Σαββάκης Μ., (2003), «Οι Τόποι ως Ιστορικοπολιτισμικά Αντιπαραδείγματα και ως Σύμβολα Κοινωνικών Ορίων: Σπιναλόγκα και Λέρος», *Βήμα των Κοινωνικών Επιστημών*, 1' (36): 87-126.
- Τζανάκης Μ., (2006), «Τεχνικές του Σώματος, Τεχνικές του Εαυτού. Η Ηθική Διάσταση της Χρόνιας Ασθένειας», *Ουτοπία*, 72: 67-80.

- Τζανάκης Μ., (2003), *Μετασχηματισμοί της υποκειμενικότητας και καθημερινότητα. Μια κοινωνιολογική προσέγγιση της ψυχιατρικής μεταρρύθμισης στην Ελλάδα*, Ρέθυμνο: Πανεπιστήμιο Κρήτης, Τμήμα Κοινωνιολογίας.
- Τσιώλης Γ., 2006, *Ιστορίες Ζωής και Βιογραφικές Αφηγήσεις. Η βιογραφική προσέγγιση στην κοινωνιολογική ποιοτική έρευνα*, Αθήνα, Κριτική.
- Χρηστάκης Ν., (1994), *Μουσικές ταυτότητες. Αφηγήσεις ζωής μουσικών συγκροτημάτων της ελληνικής ανεξάρτητης σκηής ροκ*, Αθήνα: Δελφίνοι.
- Χρηστάκης Ν., (2002), «Όρια του εαυτού και 'οριακή' οδήγηση μοτοσυκλέτας: Η ριψοκινδύνευση ως απάντηση στη διακινδύνευση», *Επιθεώρηση κοινωνικών ερευνών*, 108-109 Β-Γ: 37-64.

Ενδεικτική ξενόγλωσση βιβλιογραφία

- Bauman Z., (1990), *Modernity and ambivalence*, Cambridge: Polity Press.
- Beck U., (1990), *The Risk society*, London: Routledge.
- Bertaux D., (1981), *Biography and society*, London: Sage.
- Bertaux D., (1997), *Les Récits de vie. Perspective ethnosociologique*, Paris: Nathan Université Pressé.
- Chamberlayne P., Bornat J. & Wengraf T., (Eds.), (2000), *The turn to biographical methods in social science. Comparative issues and examples*, London: Routledge.
- Coffey A. & Atkinson P., (1996), *Making sense of qualitative data*, London: Sage.
- Collins R., (2000), *Four sociological traditions*, Oxford: Oxford university press: 33-52.
- Denzin N. & Lincoln Y. S., (Eds.), (1999), *Handbook of qualitative research*, Sage: Thousand Oaks.
- Ferraroti M., (1983), *Histoire et histories de vie*, Paris: Librairie des Miradiens.
- Ferraroti M., (2003), *On the science of uncertainty. The biographical method in social research*, Lanham: Lexington Books.
- Giddens A., (1976), *New Rules of sociological method: a positivistic critique of interpretative sociologies*, London: Hutchinson press: 23-53.
- Lawrenve N. W., (1999), *Social research methods. Qualitative and quantitative approaches*, London: Allyn & Bacon.
- Silverman D., (2000), *Doing Qualitative. A practical handbook*, London: Sage.
- Weinberg D., (Ed.), (2002), *Qualitative research methods*, London: Blackwell.